

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Strategian lähtökohtien kuvaukseen tarkkuutta

Ympäristöministeriö on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen (Luke) lausuntoa vuoteen 2035 ulottuvasta kansallisesta luonnon monimuotoisuusstrategiasta. Strategialla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuuden kehityksen kääntämistä elpymisuralle. Luonnonvarakeskus keskittyy lausunnossa oman toimialansa asioihin.

Strategiassa on kuvattu luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen syitä kunkin pääelinympäristötyypin kohdalla, mutta ekosysteemien välisten yhteyksien kuvaaminen tekstissä vahvistaisi ymmärrystä nykytilanteesta. Kuvaus myös vahvistaisi mahdollisuuksia sektorien väliseen yhteistyöhön, joka todettiin aiemmalla kaudella onnistuneeksi toimenpiteeksi (s. 15). Esimerkiksi metsien ja maatalousmaiden toimenpiteet vaikuttavat sisävesiin ja rannikkoalueisiin. Lisäksi, vaikka pääelinympäristötyypit ja niissä tapahtunut muutos on kuvattu riittävällä tavalla, kuvaus geneettisen monimuotoisuuden muutoksesta kuitenkin puuttuu.

Sisävesien osalta Luke ehdottaa lisättäväksi, että merkittäviä muutostekijöitä sisävesissä ovat myös vesien tummuminen ja kiintoainekuormitus. Tummuminen on mainittu sivulla 16 ilmastonmuutoksen yhteydessä, mutta ojituksetkin vaikuttavat kehitykseen heikentävästi.

Luke muistuttaa, että perinnebiotoopit eivät kuulu virallisen määritelmän mukaan maatalousmaan alle, vaan siihen kuuluvat ainoastaan peltoalat (Käytössä oleva maatalousmaa 2021, Luonnonvarakeskus) (s. 10 toinen kappale). Strategiassa tulisi käyttää muuta termiä, kuten maatalousympäristöä, jos halutaan kuvata myös peltojen ulkopuolisia alueita. Kun puhutaan pelloista, silloin voidaan puhua maatalousmaasta.

Suomi on sitoutunut luontokadon pysäyttämiseen: eri strategioiden välisten yhteyksien kuvaaminen on keskeistä

Kansallisessa luonnon monimuotoisuusstrategiassa yhteneväisyys kansainvälisten strategioiden ja sopimusten kanssa on äärimmäisen tärkeää. Myös strategian vaikutusten arviointiraporttikin korostaa tätä strategioiden yhtenäisyyden tarvetta. Luonnoksen tietolaatikossa 1 ei esimerkiksi mainita kansainvälisistä sopimuksista Bernin sopimusta (Euroopan luonnonsuojelusopimus, joka on usean EU-säädöksen emosopimus). YK:n biodiversiteettistrategian, EU:n biodiversiteettistrategian sekä siihen liittyvien säädösten ja tämän kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian välisten yhteyksien hahmottaminen voi olla haasteellista, joten Luke ehdottaa, että tekstiä tukemaan lisätään graafinen kuvaus.

Monimuotoisuusstrategian suhtautuminen kansallisiin strategiaihin on tärkeää kuvata. Olennaisia ovat ainakin Kansallinen Metsästrategia vuoteen 2035, Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030 ja Luonnon virkistyskäytön strategia vuoteen 2030.

Kohti kokonaisuuksien ymmärtämistä ja yhteisetujen tavoittelua

Aito monitavoitteinen monimuotoisuus- ja ilmastonäkökulmien edistäminen haastaa hallintoa ja toimijoita uudenlaiseen yhteistyöhön. Nyt strategialuonnoksessa viitataan vahvaan poikkihallinnolliseen koordinaatioon sekä politiikkatoimien johdonmukaisuuteen, mutta myös uusia toimenpiteitä tarvitaan.

Luken mukaan strategiassa tulisi tavoitella vahvemmin niitä toimenpiteitä, joilla voidaan saavuttaa yhteisiä etuja sekä ilmastonmuutoksen että luontokadon pysäyttämisen kannalta. Vain toisen tavoittelu ei ole riittävää ja se tulee ilmaista selkeästi. Esimerkiksi vesivoiman puutteita kompensoida aiheutettuja luontomenetyksiä perustellaan lähes poikkeuksetta sen tuottamalla hyödyillä säätövoimana osana vihreää siirtymää.

Ilmastonmuutoksen lisäksi maankäyttö tulisi huomioida kappaleessa. Ihmisen maankäytön ja ilmastonmuutoksen vaikutukset kietoutuvat toisiinsa ja heikentävät luonnon monimuotoisuutta. Koko strategialuonnoksessa ilmastonmuutoksen ja maankäytön vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen käsitellään melko erillään, ja selvästi painottuen ilmastonmuutokseen. Johdonmukaisuus tärkeimpien tekijöiden käsittelyssä selkeyttäisi tilannetta, ja maankäytön toimenpiteitä voidaan kansallisen strategian avulla ohjata. Myös tutkimusta tarvitaan enemmän siitä, mitä ovat maankäytön ja ilmastonmuutoksen yhteisvaikutukset luontokatoon.

Oikeudenmukaisen murroksen toteuttamisen keinot

Strategialuonnoksessa on kuvattu laaja-alaisesti ja monipuolisesti oikeudenmukaisen kestäväysmurroksen eri näkökulmia niin yksilöiden, yhteisöjen, alueiden kuin eri osapuolten näkökulmasta. Muiden lajien oikeuksia ei kuitenkaan ole mainittu. Tämä näkökulma on lisääntyvästi ollut esillä kestäväysmurroksen edistämiseen liittyvässä keskustelussa koskien relationaalista ajattelua ja kestäväysmurroksen edellyttämää luontosuhteen muutosta. Huomiota kiinnittää myös se, että oikeudenmukaisuuden tavoittelu jää luonnoksessa ylätasoon puheen ja haasteiden kuvaamisen tasolle: Jo tässä strategian osiossa voisi antaa muutamia esimerkkejä, mitkä olisivat konkreettisia toimia, joilla voidaan edistää eri osapuolten kuulluksi tuleamista; yhteisten näkemysten

etsimistä ja muotoilua; hyötyjen ja haittojen oikeudenmukaista jakautumista eri osapuolten kesken? Oikeudenmukaisuusnäkökulmat esitellään painokkaasti, mutta ne eivät juurikaan ole eksplisiittisesti esillä strategialuonnoksen muissa osissa lukuun ottamatta osallistumista luontoa koskevaan päätöksentekoon (tavoite 3.5.5.).

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Strategialuonnoksen päätaavoite on hyvä ja kunnianhimoinen. Luken näkemyksen mukaan sitä ei kuitenkaan saavuteta pelkän suojelun keinoin. Tarvitaan luonnon monimuotoisuuden paremmin huomioivien toimintatapojen integrointia luonnonvarojen käyttöön, elinkeinoihin ja talouteen. Meidän on kansallisesti pystyttävä yhteensovittamaan luonnonvarojen käyttöä ja monimuotoisuuden suojelua, jos haluamme varmistaa sen, että Suomi saavuttaa luontoposiitivisuuden.

Strategialuonnoksessa korostetaan luontokatoa aiheuttavien juurisyihin puuttumista. Luke pitää juuri tätä strategian perimmäisenä tarkoituksena. Siksi strategiassa on systemaattisemmin tarkasteltava, miten näihin juurisyihin strategialla vaikutetaan, millaisia vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä odotetaan ja miten vaikutusta juurisyihin seurataan. Lisäksi Luke huomauttaa, että luontokatoa tarkasteltaessa juurisyys on hivenen ongelmallinen, ongelmaa peittelevä käsite. Parempi olisi kiinnittää kriittistä huomiota suomalaisen lainsäädännön ja politiikan artikuloituihin ja perusteltuihin päämääriin, joiden tavoittelu aiheuttaa luonnon monimuotoisuuden hupenemista, luontokatoa. Tämä toisi strategiaan konkreettisuutta ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja sen seurannan kannalta kannalta systemaattisuutta.

Kuluttajien luomasta paineesta johtuen myös elinkeinoelämän ja yritysten tulee huomioida luonnon monimuotoisuuden suojelu ja ennallistaminen toiminnassaan. Strategian tavoitteiden saavuttamisella on positiivinen vaikutus tulevaisuuden liiketoimintaan Suomessa.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Lajien uhanalaisuusindeksi on vakiintunut tapa seurata muutosta lajien osalta. Lajien ja luontotyyppien arviointiin liittyvien epävarmuustekijöiden minimoimiseksi tarvitaan kuitenkin lisää tietoa. Ja tietopuutteiden vähentämiseksi tulee varmistaa riittävät resurssit. Luken mielestä rahoitus lajiston monimuotoisuustutkimukseen, seurantaan ja sekä puutteellisesti tunnettujen lajien tilan selvittämiseen on turvattava ja tämä tulee tuoda esille myös luonnon monimuotoisuusstrategiassa. Luontotyyppien tietopuutteiden täydentäminen tulisi olla keskiössä. Huomattava osa luontotyyppien tilasta on tuntematon, jolloin esimerkiksi ennallistamistoimenpiteiden määrällinen ja laadullinen suunnittelu ja seuranta ovat vaikeita toteuttaa. Luontotyypeille luotavan uuden trendiarvion perustuvan mittarin luotettavuus vaatii myös havaittujen tietopuutteiden täydennystä. Tämä on tärkeää, jotta voidaan tunnistaa uhanalaistumisen pysäyttämisen osalta luontokatoon vaikuttavien juurisyiden muutokseen johtavat tekijät.

Luonnon sisävesienhoidon tavoite on pintavesien vähintään hyvä ekologinen tila ja tilan heikkenemisen estäminen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että sisävesien, niiden valuma-alueiden ja lajiston käytön kestävyys paranee huomattavasti nykyisestä vesienhoitosuunnitelmia konkretisoivien toimenpideohjelmien mukaisesti. Strategialuonnoksessa mainittu tilatavoite koskee vain luonnonvesiä ja niin sanotuilla KeVoMu-vesillä tavoite on paras saavutettavissa oleva tila. Tavoitteiden saavuttaminen määritellään lajiston kautta, joten oleellista on myös lajien käytön kestävyys.

Strategialuonnoksen tavoitteissa ei ole mainittu EU:n biodiversiteettistrategian tavoitetta vapauttaa EU:n alueella 25000 kilometriä jokia vapaaksi virtaaviksi vesiksi poistamalla ensisijaisesti vanhentuneita patoja ja ennallistamalla tulvatasanteita. Määrällistä tavoitetta ei ole EU:n toimesta tulossa eri jäsenmaille, mutta Luke ehdottaa, että tämä tulisi kuitenkin jollakin tavalla olla sisällytettynä myös kansalliseen strategiaan.

Luke huomauttaa, että Itämeren osalta strategialuonnoksessa ei mainita Itämeren luontotyyppeihin kohdentuvia ennallistamistavoitteita, joilla pyritään luontotyyppien laadun parantamiseen. Ihmisen aiheuttaman rehevöitymisen vähentäminen, joka mainitaan yhtenä keskeisenä tekijänä, linkittyy vahvasti meren luontotyyppien ennallistamistoimenpiteiden onnistumiseen.

Soiden osalta keskeiset menetelmät on strategialuonnoksessa kuvattu hyvin, mutta tavoitteeksi asetettu rakenteeltaan ja toiminnaltaan eheiden soiden pinta-alan kasvaminen kymmenellä prosentilla ja niiden kytkeytyvyyden selkeä paraneminen jää epäselväksi, sillä luonnoksessa ei mainita, mikä on rakenteeltaan ja toiminnaltaan eheiden soiden nykyinen pinta-ala eikä kytkeytyvyydelle anneta selkeää määrällistä tavoitetta. Luke ehdottaa tämän täsmentämistä.

Maatalousympäristöä koskevien tavoitteiden toteuttamisessa on useita haasteita, kuten todettiin aiemmassa Luken ja Syken selvityksessä (Arvio EU:n biodiversiteettistrategian 2030 vaikutuksista Suomessa). Esimerkiksi maisemapiirteiden määrittely on hyvin epäselvä. Luken mukaan myös kevätiljapeltojen rikkakasvien monimuotoisuuden osalta tavoitteen määrittelemine on hankalaa, koska rikkakasvien runsaus vaihtelee hyvin paljon vuosittain viljelytoimenpiteistä riippuen. Näin etenkin tavanomaisessa viljelyssä, jossa käytetään kasvinsuojeluaineita. Luomuviljelyssä rikkakasvien runsaus ja lajiston monimuotoisuus ovat korkeampia.

Strategialuonnoksessa kuvattu tavoite maatalousympäristöjen monimuotoisuuden lisääntymisestä laji- ja maisematasolla vuoteen 2030 mennessä ja paranevasta kehityksestä sen jälkeen (tavoite 3.5) on sikäli epämääräinen, että tavoitteen lähtökohta on epämääräinen. Luomuviljelyn alatavoitteesta (tavoite 3.5.2) puuttuu ajankohta. Koskien myös tavoitetta 3.5.3, tarkoitetaanko tällä ensisijaisesti perinnebiotooppien hoidon alan kasvua? Laidunnuksen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ovat riippuvaisia siitä, missä laidunnus tapahtuu. Peltolaidunnuksella toki myös positiivisia monimuotoisuusvaikutuksia.

Luke huomauttaa, että talousmetsien luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden rakennepiirteiden kuvauksesta puuttuvat lehtipuut. Monimuotoisuuden kannalta niukkuutta on erityisesti järeästä elävästä, kuolleesta ja lahosta lehtipuusta. Lehtilahopuujatkumon turvaamiseksi on välttämätöntä jättää riittävä määrä lehtipuun taimia jo taimikon perkaus- ja harvennusvaiheissa jaksollisessa metsänkäsittelyssä. Jatkuvan kasvatuksen metsissä lehtipuun taimien syntymiselle tulee luoda edellytykset metsiä käsiteltäessä. Metsien rakenteellinen monimuotoisuus on tärkeää puulajiston ja iän suhteen isommalla mittakaavalla, jolloin on sopivia elinympäristöjä kaikenkokoisille lajeille.

Strategialuonnoksessa korostetaan rakennetun ympäristön kohdalla monimuotoisten kulttuuriympäristöjen määrän ylläpitämisen tärkeyttä, mutta taajametsien ylläpitämisen tärkeyttä ei mainita. Luken mielestä tämä tulee korjata.

Kallioluonnon kohdalla annettu tavoite metsälain 10§ jyrkännekohteiden pinta-alan kasvusta on Luken näkemyksen mukaan hieman ongelmallinen. Herää epäily välillisestä kannustuksesta hakkuisiin, sillä uusien metsälakikohteiden tunnistaminen ja Metsäkeskuksen tietokantaan kirjaaminen tapahtuu pääsääntöisesti metsänkäsittelyilmoituksen ja sitä seuraavan metsänkäsittelyn

yhteydessä. Vaihtoehtoinen muotoilu voisi kannustaa siihen, että metsiä käsiteltäessä kaikki arvokkaat kalliojyrkänteet tunnustetaan ja säilytetään metsälain erityisen tärkeinä elinympäristöinä.

Ekosysteemin toiminnan turvaaminen ja parantaminen

Strategialuonnokseen Luke kaipaa Itämeren osalta konkretiaa. Mihin käyttöpaineisiin pyritään saamaan vähennystä, millä toimilla ja kenen toimesta? Miten ekosysteemiprosessien toimintaa tullaan käytännössä parantamaan? Näihin olisi syytä vastata täsmällisesti, kun tavoitteena on ekosysteemin toiminnan turvaaminen ja parantaminen.

Myös sisävesien osuuteen tulee lisätä täsmällisyyttä. Esimerkiksi sisävesien osalta huomiota tulee kiinnittää erityisesti valuma-alueen hydrologisen ja ekologisen toiminnallisuuden parantamiseen. Tehokkailla ja riittävällä laajuudella toteutetuilla valuma-alueiden ennallistamistoimilla ja vesiensuojelutoimenpiteillä voidaan parantaa valuma-alueiden veden pidätyskykyä, vähentää vesistöihin huuhtoutuvaa kuormitusta sekä ennallistaa sisävesien ja rantavyöhykkeiden luonnollista vuorovaikutusta. Virtavesiä vapauttamalla ja kunnostamalla voidaan ennallistaa luonnollista jokijatkumoa mukaan lukien kalojen vaellusyhteydet.

Rakennetuissa ympäristöissä viheralueiden hoidon korostamisen rinnalla Luke soisi tavoitteena olevan myös hoitamatta jättäminen silloin, kun se on tarkoituksenmukaista, niin sanottu hallittu hoitamattomuus taajamametsissä, jopa puistoissa. Monimuotoisen luonnon tuottamat ekosysteemipalvelut voivat olla ihmisen terveyden kannalta todella isot ja tämä tulee huomioida etenkin ihmisten lähiluonnossa, kuten kaupungeissa.

Geneettistä monimuotoisuutta koskevat tavoitteet

Strategialuonnoksen tavoite geneettiseen monimuotoisuuteen liittyen koskee sekä domestikoituneiden että luonnonvaraisten lajien perinnöllistä vaihtelua. Luke muistuttaa, että geneettisen monimuotoisuuden lisääminen tulisi huomioida myös kalakantojen hoidossa. Suomessa istukaskalojen perimä on jo heikentynyt ja eri kantoja sekoitetaan vesistöjen kesken.

Luke ehdottaa seuraavaa korjausta tavoitteeseen 6.1: Domestikoitujen lajien ja niiden luonnonvaraisen sukulaisten sekä kantojen hoitoon käytettävien lajien monimuotoisuus turvataan luonnonvarojen hoidossa.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Strategialuonnoksessa on nimetty tavoitteeksi metsämaan suojelupinta-alan nostaminen koko maan tasolla vähintään kymmeneen prosenttiin. Tämä tarkoittaisi 3,1 prosenttiyksikön kasvua eli noin 630 000 hehtaaria lisäsuojelua nykyiseen verrattuna. Kansainvälisesti sovelletun FAO:n määritelmän mukainen Suomen metsäala on noin 1,7 prosenttia pienempi kuin kansallisesti käytetyn metsän määritelmän mukainen metsämaan ja kitumaan yhteisala. Luke toivoo, että strategiassa määritellään selkeästi, puhutaanko suojelutavoitteissa ylipäätään metsistä vai pelkästään kansallisesti käytetyn määritelmän mukaisesta paremmin kasvavasta metsämaasta. Väärinymmärrysten välttämiseksi kyseistä kohtaa on tarpeen täsmentää myös sen osalta, millaisia suojelukohteita lähtötilanteen arviointiin sekä esitettyjen tavoitteiden hehtaareihin ja prosenttiosuuksiin lopulta sisällytetään.

Strategialuonnoksessa mainitaan, että Itämeren ja sisävesien tila riippuu ensisijaisesti niiden valuma-alueiden maankäytöstä. Tämän takia laajojen vesialueiden suojeleminen ei yksin ole kustannustehokasta ilman valuma-alueilta tulevien paineiden vähentämistä. Luken mielestä tämä on hyvä nosto. Tieto sisävesien suojelualueiden laajuudesta olisi myös hyvä lisätä tekstiin muiden ekosysteemien tavoin. Itämeren tämänhetkinen suojelupinta-ala tulee myös tarkistaa strategialuonnoksen tekstissä, nyt mainittu 11 % ja 12 %.

Luke esittää yleisen huomion sekä vesi- että maaekosysteemien suojelualueiden osalta: Suojelualueiden pinta-alan lisäämisessä on oleellista kohdentaa suojelualueet monimuotoisuuden kannalta tärkeimmille alueille. Ilmastonmuutos tulee muuttamaan lajien levinneisyyksiä. Tullaanko suojelualueiden osalta tarkastelemaan sitä, miten ne muuttuvassa ympäristössä jatkossakin kohdentuvat monimuotoisuuden kannalta tärkeimmille alueille? Entä huomioidaanko ilmastonmuutoksen vaikutukset suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa? Näiden huomiointi vahvistaa strategian valmistautumista luontokadon ja ilmastonmuutoksen yhteisvaikutuksiin.

Osa strategialuonnoksen tavoitteista jää melko epäselviksi, sillä selkeitä määrällisiä tavoitteita on asetettu vain muutamille luontotyypeistä. Luke esimerkiksi ehdottaa, että tavoitetaulukkoon voisi sisällyttää osatavoitteen, että vähintään 10 % maa- ja merialueista on tiukasti suojeltuja.

Metsä- ja suoelinympäristöjen suojeluosuuksien kohdalla on muistettava niiden osittainen päällekkäisyys. Vaikka nykyisessä 1,3 miljoonan hehtaarin soiden suojelualueissa painottuvat laajat avosuot, on se nykyiselläänkin osin päällekkäinen metsien suojelualueiden kanssa. Luke huomauttaa, että esitettyjen tavoitteiden ja toimien seurauksena päällekkäisyys kasvaa entisestään, kun lisäsuojelussa soidensuojelun täydennysehdotuksen mukaisesti painotetaan puustoisia reheviä soita. Strategialuonnos ohjaa myös metsäelinympäristön kohdalla lisäsuojelun kohdistamiseen puustoisille soille ("Ilmasto- ja suojelutavoitteiden yhtäaikaiseksi saavuttamiseksi suojelua tulisi kohdistaa eloperäisille maille" s. 38), jolloin herää kysymys siitä, että voiko tietyn puustoisien suon suojelupäätös edistää samanaikaisesti kummankin elinympäristön suojeluosuuksien tavoitteeseen pääsyä. Päällekkäisyys joudutaan laskemaan tarkasti kaksoislaskennan välttämiseksi ainakin silloin, kun määritetään Suomen koko maa-alan suojeluprosenttiosuutta.

Huomiona myös, että OECM-alueita käsittelevän luvun suo-osuudessa annetaan ojittamattomien suojelemattomien soiden alaksi pieni luku, vain miljoona hehtaaria. Strategialuonnoksessa tulee kuvata, jos pinta-ala-arvio viittaa johonkin rajatumpaan ryhmään, kuten luonnontilaisiin ja ojittamattomiin soihin.

Perinnebiotooppien hoito on riippuvaista laidunnuksesta, joka käytännössä edellyttää lammas-, vuohi- ja nautatiloja. Näiden tilojen lukumäärä vähenee tasaista tahtia. Luke toteaa, että suojelualueverkoston liittäminen ei sinänsä turvaa perinnebiotooppien hoitoa.

Strategialuonnoksessa todetaan, että tiukasti suojelluilla alueille ei sallita luonnon tilaa heikentävää ihmistoimintaa (s. 37). Luke toivoo tähän tarkennusta liittyen esimerkiksi siihen, onko retkeily tai alueiden käyttö luontomatkailuun entiseen tapaan mahdollista.

Lisäksi strategialuonnoksessa mainitaan metsien osalta suojelutavoite (10 % metsätalousmaasta 2035 mennessä ja vanhat luontaiset metsät 2030 mennessä). Luken näkemyksen mukaan tulee huomioida, etteivät nämä tavoitteet supista kansallista geenireservimetsäverkostoa. Geenireservimetsien hoidon tavoitteena on ensisijaisesti metsäpuiden geneettisen monimuotoisuuden suojeleminen ja geenireservimetsää tulee voida hoitaa käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla. Käsittelyn mahdollistaminen on myös vaatimus sille, että voimme raportoida

kansainvälisesti kunkin yksikön osaksi geenivarojen suojelua. Geenireservimetsät, jotka osoitetaan tiukan suojelun piiriin poistuvat kansallisesta geenireservimetsäohjelmasta.

Ennallistaminen ja hoito

Suomi on sitoutunut YK:n biodiversiteettisopimuksen heikentyneiden alueiden ennallistamistavoitteisiin kansallisesti. Tämän tavoitteen määrät tulee kuvata strategialuonnoksessa selkeästi ja Kunming-Montrealin tavoitekehyksen mukaisesti.

Luke huomauttaa, että sisävesien osalta strategialuonnoksesta puuttuvat Helmi- ja Nousu-ohjelmien tavoitteet, jotka olisi syytä lisätä myös sisävesien kuvaukseen. Helmi-ohjelman tavoitteet kuvataan Itämeren rannikon jälkeen, mutta luonnoksen tekstiä olisi tarpeen johdonmukaistaa osien välillä.

Sisävesien habitaatit ja lajien esiintymis- ja lisääntymisalueet tunnetaan huonosti (vrt. Itämeren Velmu-ohjelma). Tästä johtuen suojelu- ja ennallistamistoimia on haasteellista kohdistaa tärkeimpiin kohteisiin, mikä taas voi heikentää mahdollisuuksia toteuttaa kestävää kalastusta. Luke ehdottaa, että strategiaan lisätään tarve sisävesiluonnon kartoittamisesta.

Vesienhoitosuunnitelmat eivät kata kaikkia ennallistamisen tarpeessa olevia kohteita eivätkä pienvesiä, joten Luke kannustaa huomioimaan, että sisävesien osalta on tarve ennallistaa heikentyneet virtavesiekosysteemit muun muassa vesienhoitosuunnitelmissa tunnistetuissa kohteissa sekä kartoittaa pienvedet ja niiden kunnostamistarve. Virtavesien lisäksi myös karujen järvien ja humuspitoisten lampien ennallistamistarpeet tulee huomioida. Vesielinympäristöjen hoito ja ennallistaminen koskevat erityisesti vesien laadun parantamista, jolloin keskeisiä toimia ovat myös laajat valuma-aluekohtaiset toimenpiteet, joilla pyritään erityisesti ravinne- ja kiintoainekuormituksen ja rehevöitymisen vähentämiseen.

Tieto rannikon ja meren luontotyyppien tilasta on laajalti puutteellinen. Tietopuutetta tulee paikata, jotta ennallistaminen voidaan suunnitella ja toteuttaa sekä ennallistamisen vaikutuksia seurata tietoon pohjautuen.

Soiden osalta tavoitteeksi tulisi ottaa eteneminen kohti miljoonien, eikä satojen tuhansien, hehtaarien, mittakaavaa. Luken mielestä soihin liittyvässä kappaleessa tulee myös linjata, miten soiden ennallistamisen priorisointia tehdään ja mitä suotyyppejä ja missä tulisi ennen kaikkea ennallistaa.

Perinnebiotooppien hoito on riippuvainen laidunnuksesta, joka käytännössä edellyttää lammas-, vuohi- ja nautatiloja, joiden lukumäärä on laskeva. Hoitoalan laajentaminen on suuri haaste, vaikka sitä tarvitaankin uhanalaisten lajien säilyttämiseksi.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja ennallistamisessa tietojen avoin jakaminen, tietokantojen yhteensovittaminen ja digitalisaatio ovat oleellinen osa tiedon parempaa hyödyntämistä. Luken mukaan nämä olisi hyvä lisätä osaksi strategian tekstiä.

Yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden aktiivinen toiminta

Strategialuonnoksen kuvaus yksityishenkilöiden paremmista väylistä rahoittaa monimuotoisuutta edistäviä toimia on epätarkka ja Luke ehdottaa korvaavaksi ilmaisuksi tehokkaita markkinapohjaisia ratkaisuja monimuotoisuutta edistävien toimien rahoittamiseksi. Lisäksi strategialuonnoksesta puuttuvat payments for ecosystem services -ratkaisut muiden markkinaratkaisujen ohella.

Uuden luonnonsuojelulain mahdollistama ekologinen kompensatio myös puuttuu strategialuonnoksen tekstistä. Lievennyshierarkian mukainen toiminta, joka toki muualla tekstissä mainitaan, tulisi huomioida läpi strategian eli myös tässä osiossa.

Strategialuonnoksen tekstissä kuvataan, kuinka jaettua vastuuta voidaan toteuttaa kannustamalla laajaa toimijajoukkoa antamaan vapaaehtoisia sitoumuksia organisaatioiden monimuotoisuustavoitteiksi. Luke kannustaa tarkastelemaan kansallisen strategian roolia tämän edistämässä eli strategiassa tulee kuvata valtion rooli. Vapaaehtoiset sitoumukset ovat vaikeasti seurattavia ja luovat mahdollisuuksia viherpesuun. Sitoumusten todennettavuuteen tulee kiinnittää huomiota. Luonnoksessa todetaan myös, että luontoa arvostava toiminta on lisääntynyt. Strategiassa ja sen toimenpiteissä tulee kuitenkin huomioida, miten asiaa voidaan mitata. Lisäksi tulee määrittää millä toimilla ja kenelle kestävyysmurroksen aktiivinen edistäminen luo merkityksellisyyttä ja hyvinvointia.

Suuren yleisön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien tärkeyttä voisi tuoda selkeämmin esiin korvaamalla "Tiedeyhteisön ja muiden sidosryhmien" ilmaus mainitsemalla tiedeyhteisön ja muiden kansalaisten kuten maanomistajien, naisten ja nuorten osallistaminen ja yksityisen sektorin panos.

Riskit luonnon monimuotoisuudelle

Strategiassa tulee huomioida ilmastonmuutoksen ja ympäristön kemikalisoitumisen lisäksi myös ihmistoiminnoista aiheutuvat maankäytön muutokset ja elinympäristöjen pirstoutuminen uhkana luonnon monimuotoisuudelle. Ihmistoiminnoista aiheutuvat paineet heikentävät ekosysteemien tilaa ja siten vähentävät niiden tuottamia ekosysteemipalveluita ja niistä saatavia hyötyjä. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tulee kansallisesti lisätä ennakointia ja noudattaa varovaisuusperiaatetta, etenkin kun paineiden yhteisvaikutuksista on epävarmuutta. Ennakointityö edellyttää riittävää tietopohjaa ihmistoiminnan vaikutuksista.

Ilmastonmuutoksen ja ihmistoiminnan yhteisvaikutukset tulee myös tuoda selkeästi esiin. Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa erittäin tärkeää on luonnon monimuotoisuuden ja siten elinympäristöjen resilienssin vahvistaminen. Luken mielestä strategiassa tulee huomioida se, että kansallisesti tulee varmistaa ekosysteemien sopeutumis- ja palautumiskyky muuttuvassa ilmastossa. Tämä on tärkeää esimerkiksi metsissä, joissa luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen voi äärisääolosuhteiden lisääntyessä kasvattaa metsätuhojen mahdollisuutta.

Julkishallinnon ohjaus

Luken näkemyksen mukaan strategialuonnoksessa kuvattuja julkishallinnon tavoitteita on sovitettava yhteen ja yhteistyötä toimijoiden välillä on tarpeen kasvattaa. Lisäksi päättyneellä toimintakaudella aloitettuja ja vaikuttaviksi todettuja toimenpiteitä, kuten Helmi-elinympäristöohjelmaa ja Nousu-vaelluskalaohjelmaa, tulee jatkaa.

Luonnon monimuotoisuuden tilan seuranta, arviointi ja tutkimus

Strategialuonnoksen seurantatietojen kokoamiseen ja jakamiseen sekä mittarien kehittämiseen liittyvät tavoitteet ovat oikein hyvät. Luken mielestä tärkeää kuitenkin olisi, että tätä työtä ei tehdä vain ympäristöhallinnon näkökulmasta, vaan pyritään aidosti kuulemaan ja huomioimaan myös tiedon loppukäyttäjien, esimerkiksi yritysten, näkökulmia. Taloustieteiden ja luonnontieteiden integraation lisäksi olisi tärkeää tuoda yhteen myös muita yhteiskuntatieteitä ja luonnontieteitä. Luke huomauttaa, että yhteiskunta ei ole pelkkää taloutta.

Luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja sen elpymisen vahvistamisessa toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta on tärkeää. Luke ehdottaa, että myös velvoitetarkkailut tulisi toteuttaa siten, että niistä saataisiin todellista tietoa toimenpiteiden vaikutuksista. Osiossa voisi myös mainita uusien seurantamenetelmien (esim. ympäristö-DNA ja molekyylibiologiset menetelmät, kaukokartoitus) laajemman käyttöönoton.

Elinympäristöjen seurannat painottuvat luonnontilaisten ekosysteemien seurantaan. Luke kannustaa tarkastelemaan sitä, miten hyvin talousmetsien ja maatalousympäristöjen monimuotoisuuden kehityksen seuranta turvataan.

Strategiassa tulisi myös huomioida kansalaistieteen mahdollisuudet tiedonkeruussa. Kansalaisten tiedonkeruu voi olla kustannustehokasta ja se myös sitouttaa kansalaisia luonnon monimuotoisuuden suojeluun. Monimuotoisuusstrategian tiedonkeruu tulee myös olla yhteneväinen uuden luonnonsuojelulain tiedonkeruun kanssa.

Luke tuo myös esiin, että ekosysteemitilinpidoissa on tärkeää kehittää kansallinen ja EU-lähestymistapaa kehittyneempi toimintatapa. Suomella on tähän hyvät aineistopuitteet ja osaaminen, erityisesti liittyen virkistyskäyttöpaineen arviointiin ja ekosysteemipalveluiden rahamääräistämiseen.

Tietoisuus ja luonto-osaaminen

Strategialuonnos tuo esiin, että panostukset toivoa ja toimintaa luovaan viestintään ja eri kohderyhmille räätälöityyn neuvontaan voivat merkittävästi parantaa suomalaisten tietotasoa. Viestinnän ja neuvonnan tulee rohkaista toimintaan erityisesti omassa lähiympäristössä ja tuoda esiin käytännönläheisiä muutospolkuja. Luontokadon pysäyttämistä ja luontopositiivisuutta tukevien valintojen tekeminen on tehtävä toimijoille ymmärrettäväksi. Viestinnässä tulee tuoda esille ongelman kiireellisyys, luonnon monimuotoisuuden moninaiset hyödyt, luontokadon syyt ja eri ratkaisujen vaikuttavuus. Luke kuitenkin huomauttaa, että tavoite ja siihen liittyvät keinot tulee kuvata selkeästi erillisinä. Edellä mainitut keinot auttavat tavoitteisiin, mutta merkittävä tietotason parantaminen on haasteellinen tavoite. Tieto tulee pitää neutraalina ja toimet arvopohjaisena, etenkin viimeaikaiseen tiedekeskusteluun liittyen. Viestinnässä olisi myös syytä huomioida toimien aiheuttamat ristiriitatilanteet, ymmärrys asiasta ja mahdolliset ratkaisukeinot. Luke huomauttaa, että opettajien koulutus uupuu esitetyistä tavoitteista.

Luontosuhde, hyvinvointi ja terveys

Strategialuonnoksessa todetaan, että koronapandemia on lisännyt kysyntää luonnon virkistyskäytölle etenkin lähiluonnossa. Tämä pitää paikkansa eli koronapandemian kaltainen shokki

on nostanut luonnon virkistyskäytön kysyntää ja tuonut esiin puutteita lähiluonnon käyttömahdollisuuksien riittävydessä ja kantokyvyssä. Luke kuitenkin huomauttaa, ettei ole varmuutta siitä, toiko pandemia pysyvän vaikutuksen virkistyskäytön kysyntään.

Luonnoksessa kuvataan, että luonnossa oleskelun keskeisimpiä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia ovat esimerkiksi stressistä palautuminen, myönteiset vaikutukset mielialaan sekä luonnon fyysistä aktiivisuutta lisäävä vaikutus. Tekstissä myös todetaan, että kliininen tutkimusnäyttö luontoaltistuksen pitkäaikaisista terveysvaikutuksista on vielä puutteellista, mutta lisääntyy koko ajan. Luke huomauttaa, että koskien myönteisiä mielenterveysvaikutuksia, tieto ei lisääny ilman rahoitettua tutkimusta muun muassa vaikutuskanavista ja annos-vastesuhteesta.

Strategialuonnos toteaa, että luontosuhteen vahvistumisen kannalta tärkeää on turvata lähiluonnon saavutettavuus, jotta säännöllinen luonnossa liikkuminen on mahdollista kaikille asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta. Luke haluaa lisätä, että tämän tulisi olla myös terveydentilasta riippumatta.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

YK:n biodiversiteettisopimuksen uuden hyväksytyt tavoitekehityksen neljän päämäärän alla on 23 tavoitetta. Alkuperäiskansojen oikeuksien kuvaus ei rajoitu vain yhteen tavoitteeseen eikä pelkkään perinnetiedon käyttöön. Luken näkemyksen mukaan YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteiden kuvausta olisi hyvä tarkentaa tältä osin kirjoittamalla alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan kohtaan selvemmin auki sekä alkuperäiskansojen edustajien osallistaminen suojelua ja käyttöä koskevaan päätöksentekoon että alkuperäiskansojen perinnetiedon huomioiminen päätöksenteossa. Myös kansallisten tavoitteiden osalta voisi olla tarpeellista harkita, riittääkö alkuperäisnäkökulman esilletuominen yhtenä tavoitteena (tavoite 20) vai tarvitaanko läpileikkaavaa näkökulman liittämistä suojelua, ennallistamista ja luonnonvarojen käyttöä koskeviin tavoitteisiin.

3.7 Suomi maailmalla

Strategialuonnoksen tavoitteessa 22 asetetaan hyvin tavoitteeksi, että suomalaisten ekologinen jalanjälki pienenee Suomen rajojen ulkopuolella. Tätä tavoitetta pitäisi käsitellä myös luonnoksen tekstissä ja tuoda selkeästi esille luonnonvarojen kuluttamisen vähenemisen välttämättömyys.

Tämän lisäksi Luke toteaa, että strategia voisi tuoda selkeästi esille sen, ettemme saa ulkoistaa luonnonvarojen käytön haittavaikutuksia Suomen rajojen ulkopuolelle. Tällä hetkellä tällaisia vaikutuksia liittyy muun muassa ruoantuotantoon, materiaalien hankintaan ja energiantuotantoon. Vastaavasti tulisi myös huomioida se, että kuluttajat ja yritykset Suomen ulkopuolella ulkoistavat Suomeen metsäteollisuustuotteiden haitallisia monimuotoisuusvaikutuksia.

Muita huomioita luonnoksesta

Yhteenvedona Luke toteaa, että luonnos kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi vastaa hyvin sille asetettuja yleisiä tavoitteita. Tiettyihin tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiin ja mahdollisiin sivuvaikutuksiin liittyviä huomioita on vielä tuotu esiin tässä lausunnossa.

Luonnonvarakeskus

Venesjärvi Riikka
Luonnonvarakeskus